

โนราจังหวัดตรัง

The Art of Nora in Trang Province

โสวภา สงขาว,
เมธี พันธุ์วราร และ มานพ วิสุทธิแพทย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Sowapa Songkhao,
Metee Panvaratorn and Manop Wisuttiapat
Srinakharinwirot University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sowapa_violin@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาโนราจังหวัดตรัง” ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ด้านประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง ผลการศึกษาค้นพบว่า สายตระกูลโนราที่สำคัญของจังหวัดตรัง มีทั้งหมด 6 สาย ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนราในจังหวัดตรัง พบว่า นอกจากมีความเชื่อในเทพเจ้า พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม และพระภูมิเจ้าที่แล้ว ยังมีความเชื่อต่อเทพเทวดาองค์อื่นๆ มีการเคารพนับถือพระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น รายชื่อของครูหมอโนราบูรพาจารย์หรือครูต้นโนรานั้น มีรายชื่อมากมายกว่า 12 องค์ ทำรำโนรา “ท่าครู” ของโนราจังหวัดตรังแต่ละสายคณะ มีท่ารำบางท่าที่เหมือนกันและต่างกัน มีทั้งท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลัก และท่ารำที่สืบจากบทโนราที่สืบทอดต่อกันมา การถ่ายทอดภูมิปัญญาการแสดงโนราเป็นแบบ “มุขปาฐะ” เครื่องแต่งกายในการแสดงโนรา มีการแต่งกายตามลำดับสถานภาพตามศักดิ์ในการสืบทอดเชื้อสายโนรา แต่งกายตามบทบาทในการแสดงโนรา และแต่งกายตามตำแหน่งหน้าที่ในคณะ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงโนราในปัจจุบัน ยังคงใช้เครื่องดนตรีโนราแบบโบราณดั้งเดิม และมีการนำเครื่องดนตรีอื่นๆ เข้ามาใช้ร่วมบรรเลงด้วย ดนตรีโนราที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำทำ มีจังหวะหน้าทับหลักที่เรียกว่า “จังหวะเพลงโค” ดนตรีโนราที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำนวด มีจังหวะหน้าทับหลักที่เรียกว่า “จังหวะเท่งตุ้ง หรือ เท่งตุ้ง” สำหรับการรำนวดช้า และจังหวะหน้าทับ “จังหวะนาตเร็ว” สำหรับการรำนวดเร็ว ส่วนแนวทำนองเพลงจะใช้ เปียโน บอร์ด และซอ เล่นบรรเลงดำเนินทำนอง โดยจะนำเอาเฉพาะท่อนเพลงที่สำคัญเป็นที่รู้จักของเพลงนั้นๆ มาบรรเลงได้แก่ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงพื้นบ้าน และเพลงเพื่อชีวิต

คำสำคัญ: โนรา; โนราจังหวัดตรัง; โนราตรัง

Abstracts

This article is part of the research on “The Preservation, Revival and Development of Nora Trang Province” aims to study the history, cultures and contexts related to Nora Trang Province. The result of the research study has found that there are 6 essential Nora heritages of Trang Province regarding beliefs of Kru Mo Nora (Spirits of ancient Nora masters) in Trang Province. There are not only the beliefs in God Shiva (Phra Isuan), God Vishnu (Phra Narayana), Lord Brahma (Phra Prom) and Guardian spirit but also other gods. The consecration of Buddha and local sacred images is also found. The list of Kru Mo Nora or Nora Masters exists more than 12 masters. Nora dancing performance “Master Style Performance” of each Nora member group in Trang Province still has some similar dancing performances and others that are different-some dancing performances have similar main dancing performance and some have been transcribed from Nora acts consecutively. Transmission of wisdom of Nora performance is called “oratory.” The costumes of Nora performance are dressed according to ranking status of Nora heritages; roles in Nora performance and position of the Nora member groups. The musical instruments used in the current Nora performance are still traditional ones. However, the use of other musical instruments is also included while performing. Nora music performed along with the dancing gestures is a main rhythm called “Pleng Ko rhythm.” Nora music performed along with the dancing gestures is called “Tengtung rhythm” or “Teungtung rhythm” for slow dance and for quick dance is called “Na Tub rhythm (Nad Reay rhythm).” In terms of melody, the bagpipe, keyboard, and fiddle are used to proceed the melody by using only the important part of the popular music to perform such as traditional Thai songs, folk songs, ballad, traditional songs and songs for life.

Keywords: Nora; Nora Trang Province; Nora Trang

บทนำ

โนราเป็นศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์อันโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวใต้ได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของท่วงท่าการร่ายรำที่มีความอ่อนช้อยสง่างาม และแฝงไว้ด้วยความเข้มแข็งทะมัดทะแมงน่าเกรงขาม มีการขับร้องบทกลอนโนราอันไพเราะเสนาะหูโดยใช้ภาษาถิ่นใต้ พร้อมทั้งมีดนตรีโนราบรรเลงประกอบ ที่มีท่วงทำนองจังหวะจะโคนเร้าใจยิ่งนัก ทั้งยังมีขนบธรรมเนียมพิธีกรรมความเชื่อที่เคร่งครัดเข้มขลังอีกด้วย

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เข้าถึงจิตใจคนได้มากที่สุด มาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากว่าโนราเป็นการแสดงที่คลี่คลายมาจากการประกอบพิธีกรรมของคนภาคใต้ หากเมื่อใดที่ชาวบ้านมีเรื่องทุกข์ยากเดือดร้อนใจ และไม่สามารถหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหรือช่วยเหลือแก้ไขได้ ก็จะมีการขนานนสานกล่าวขอให้อิทธิฤทธิ์ของบรรพบุรุษมาช่วยเหลือ มาเป็นขวัญกำลังใจ และช่วยดลบันดาลให้เรื่องทุกข์ร้อนดังกล่าวหมดสิ้นไป ต่อมาเมื่อการขนานนสานกล่าวประสบผลสำเร็จดังที่ขอไว้ ชาวบ้านก็จะมีการแก้บน โดยการเซ่นสรวงบูชาเชิญวิญญาณบรรพบุรุษ ตายาย เทวดา ที่ตนได้อ้อนวอนขอให้ช่วยเรื่องดังกล่าว ให้เข้ามาสิงสถิตอยู่ในร่างทรงของเครือญาติ เพื่อให้ลูกหลานได้เข้ามาพบปะกราบไว้บูชา และแสดงถึงความกตัญญู ซึ่ง

กิจกรรมดังกล่าวโนราจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการร้องเชิญ และร่ายรำประกอบพิธีกรรมร่วมกับคณะลูกหลานของเจ้าภาพหรือเครือญาติผู้รับงาน เพื่อให้วิญญาณของบรรพบุรุษมาปรากฏในร่างทรงและเชิญกลับไปสู่สรวงสวรรค์ จากมูลเหตุดังกล่าวจึงทำให้โนรากับชาวบ้านเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคยกัน ซึ่งการประกอบพิธีกรรมและความบันเทิงดังกล่าว ทำให้คนภาคใต้รักและชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนราด้วยความจริงใจ (ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์, 2547 : 28-29)

โนราเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภาคใต้ ซึ่งได้มีการสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน การแสดงของโนรานั้นจะมีกระบวนการขั้นตอนและพิธีกรรม ที่มีพื้นฐานมาจากการนับถือวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ตลอดจนถึงเรื่องของความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยความเชื่อดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากโนรารุ่นสู่รุ่น (บุษกร บินทสันต์, 2554 : 126) การประกอบพิธีกรรมของโนรา มีส่วนสำคัญต่อการดำรงอยู่และมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับวิถีชีวิตและสังคมของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะประเพณีพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งยังคงมีการจัดพิธีกรรมและแนวทางในการปฏิบัติรองรับอย่างเข้มแข็ง ณ หมู่บ้าน ชุมชนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ตอนบนและตอนล่างของภาคใต้ ชาวบ้านที่มีบรรพบุรุษของตระกูลเป็นโนรา ก็จะต้องสืบทอดการทำพิธีกรรมโนราโรงครู “ลงครู” ซึ่งสามวันในการจัดพิธีกรรมนั้น เป็นการทบทวนประวัติศาสตร์ของวงศ์ตระกูลโนราและชุมชนโดยแท้ การนับถือผีครูหมอโนราจึงกลายมาเป็นที่มาของวิธีการในการนับญาติของชาวใต้ ตามเชื้อสายครูหมอโนราเดียวกัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พูนศักดิ์ ธานีกรณประดิษฐ์, 2540 : 67-69)

โนราเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวภาคใต้ โดยการใช้วัฒนธรรมดนตรีที่เป็นรูปแบบของการบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวใต้ ที่มีความเชื่อว่าดนตรีโนราเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับอำนาจเร้นลับได้ อย่างเช่น พิธีกรรมโนราโรงครู ที่มีการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมเพื่อเชิญครูหมอตายายให้มาเข้าทรง จนกลายเป็นข้อมูลที่สำคัญทางคติชน ที่สะท้อนออกมาให้คนในสังคมอื่นได้รับรู้ถึงลักษณะนิสัย ท่าทาง การพูดจาของชาวภาคใต้ ซึ่งได้รับอิทธิพลพื้นฐานมาจากการละเล่นพื้นเมือง ที่ได้เข้ามาสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นของภูมิภาคให้มีความแตกต่างกัน(ประสิทธิ์ รัตนมณี, 2550 : 7) ปัจจุบันพิธีกรรมโนราโรงครูยังคงมีการสืบทอดกันอย่างเคร่งครัดในหลายจังหวัดของภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของคณะโนราที่ยังคงประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู พร้อมทั้งมีการรักษาจารีตขนบธรรมเนียมในการแสดงและการประกอบพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้โนราโรงครู ยังได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปีพุทธศักราช 2555 (ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์, 2559 : 107) ต่อมาในปี พ.ศ.2564 ยูเนสโก ได้ประกาศขึ้นทะเบียน “โนรา” ศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ของประเทศไทย ให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

จังหวัดตรัง เป็นอีกพื้นที่หนึ่งของภาคใต้ ที่มีจุดเด่นทางด้านการแสดงโนรา ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่ทรงคุณค่า อันเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญประจำท้องถิ่นของภาคใต้ โดยมีสายตระกูลโนราที่สำคัญอยู่หลายสายด้วยกัน ซึ่งล้วนแต่เป็นสายตระกูลโนราที่สำคัญของภาคใต้ และมีรูปแบบของการแสดงแบบโบราณดั้งเดิมที่หาได้ยาก อีกทั้งยังมีการสืบสานจารีตขนบธรรมเนียมพิธีกรรมความเชื่อในการแสดงอย่างเคร่งครัด และมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยอมรับของคนในจังหวัดตรัง และในจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้จังหวัดตรังยังเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนรา ไม่ว่าจะเป็นด้านพิธีกรรมความเชื่อ ศิลปะการรำรำโนรา การขับร้องบทกลอนโนรา การเล่นดนตรีโนรา การทำเครื่องดนตรีโนรา และการทำเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงโนรา เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ และควรได้รับการส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรสืบศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนราในจังหวัดตรัง เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาโนราจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของสายตระกูลโนราที่สำคัญของจังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยหลักการศึกษาทางมานุษยวิทยา (Ethnomusicology) มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) อันเป็นขั้นตอนสำคัญของการวิจัย โดยรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. **กลุ่มเป้าหมาย** ครูโนราอาวุโส ที่สืบทอดเชื้อสายตระกูลโนราที่สำคัญของจังหวัดตรัง คณะมนราที่สืบทอดเชื้อสายตระกูลโนราที่สำคัญของจังหวัดตรัง ญาติและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายตระกูลโนราที่สำคัญของจังหวัดตรัง ได้แก่ สายคณะโนราแป้น เครื่องงา ม สายคณะโนราเฟื่อง หนูโกช สายคณะโนราซุ่ม แก้วเล็ก สายคณะโนราเลื่อน สังฆรักษ์ สายคณะโนราชื่น นะสงค์ และสายคณะโนราเดิม เมืองตรัง

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ผู้วิจัยมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลดังนี้ แบบสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กล้องวิดีโอ และกล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ อุปกรณ์เครื่องเขียนต่าง ๆ ใช้ในการจดบันทึก

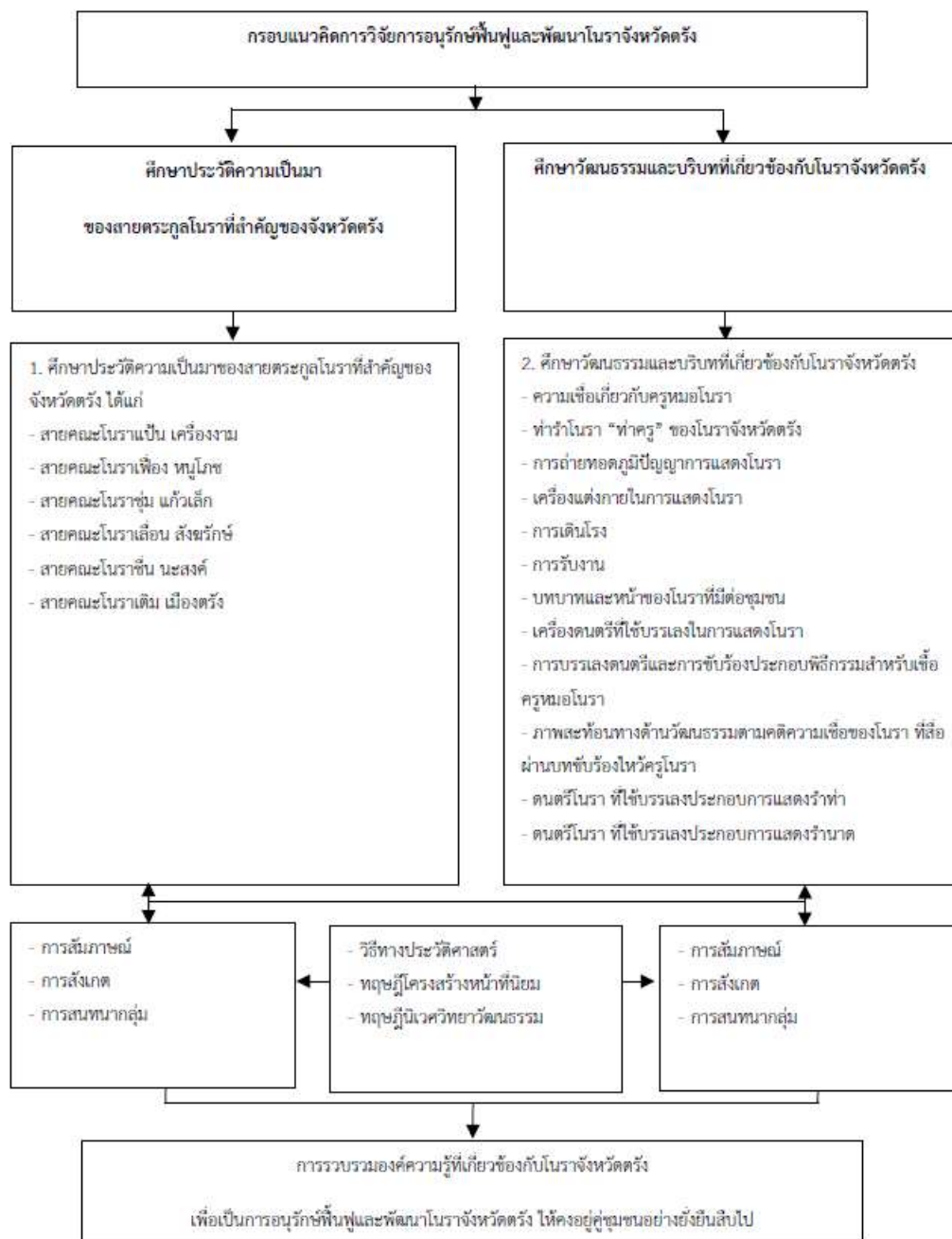
3. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ในส่วนที่มีการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Work) การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อที่ตั้งไว้ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้แล้วนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์แต่ละหัวข้อที่ตั้งไว้

4. ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาข้อมูลจากบุคคลข้อมูลที่เป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในหัวข้อจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่ม
- 3) ศึกษาประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Work)
- 4) ดำเนินการการจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม นำมาจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามหัวข้อจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้ ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ทำศึกษา หากตรวจสอบข้อมูลแล้วพบว่า มีข้อมูลส่วนใดยังไม่ถูกต้องและไม่สมบูรณ์ สำหรับการนำไปวิเคราะห์ให้ดำเนินการศึกษาเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แล้วดำเนินการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง แล้วจัดเตรียมความพร้อมของข้อมูลเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป
- 5) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามหัวข้อจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 6) สรุปข้อมูลและนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาโนราจังหวัดตรัง” ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอข้อมูลผล การศึกษาด้านประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง ในบทความฉบับนี้ มี กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาโนราจังหวัดตรัง” ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาด้านประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง มีผลการวิจัยดังนี้

1.ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง

1.1 ประวัติความเป็นมาของสายตระกูลโนราที่สำคัญในจังหวัดตรัง

1.1.1 สายคณะโนราแป้น เครื่องงาม

ประวัติความเป็นมาของคณะโนราห์แป้น เครื่องงาม จ.ตรัง ก่อตั้งคณะโดย โนราแป้น เครื่องงาม หรือ นายแป้น รักราวี ผู้มีสถานะเป็นโนราใหญ่ นายโรงเจ้าของคณะ เป็นบรมครูโนรา และเป็นสุดยอดศิลปินโนราผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากอีกท่านหนึ่งของจังหวัดตรัง เกิดเมื่อปี พ.ศ.2437 และถึงแก่กรรมเมื่อตอนอายุ 89 ปี ในปี พ.ศ. 2526 โนราแป้น เครื่องงาม เป็นชาวบ้านโคกทอน จังหวัดตรัง ได้สืบทอดเชื้อสายโนรามานจากบรรพบุรุษสายตระกูลรักราวี เริ่มฝึกโนราเมื่อตอนอายุ 12 ปี โดยเรียนกับทวดเกิด โนราแป้น เครื่องงาม ได้เข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่เมื่อตอนอายุ 21 ปี สายคณะโนราแป้น เครื่องงาม ปัจจุบันมีคณะโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจาก คณะมโนราห์แป้น เครื่องงาม จ.ตรัง จำนวน 2 คณะ ได้แก่ (1) คณะมโนราห์ศรีวรรณะ ศ.แป้นตรัง ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ. 2515 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราจุก หรือ นายรุ่น รักราวี ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (2) คณะมโนราห์สองทำนองศิลป์ จ.ตรัง ศ.ล่องน้อย ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2555 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราสอง หรือ นายอดิสร ด้วยรู้ที่ ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ

1.1.2 สายคณะโนราเฟื่อง หนูโภช

ประวัติความเป็นมาของคณะมโนราห์เฟื่อง จ.ตรัง ก่อตั้งคณะโดย โนราเฟื่อง จ.ตรัง หรือ นายเฟื่อง หนูโภช มีสถานะเป็นโนราใหญ่ นายโรงเจ้าของคณะ เป็นบรมครูโนรา และเป็นสุดยอดศิลปินโนราผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากอีกท่านหนึ่งของจังหวัดตรัง โนราเฟื่อง จ.ตรัง เกิดเมื่อราวปี พ.ศ.2467 ถึงแก่กรรมเมื่อตอนอายุ 62 ปี เมื่อราวปี พ.ศ.2529 โนราเฟื่อง จ.ตรัง ภูมิลำเนาเดิมเป็นชาวบ้านเขาแก้ว ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เริ่มฝึกโนราตั้งแต่สมัยตอนเด็ก ๆ ได้เข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ เมื่อตอนอายุ 21 ปี สายคณะโนราเฟื่อง จ.ตรัง ปัจจุบันมีคณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจากคณะมโนราห์เฟื่อง จ.ตรัง จำนวน 4 คณะ ได้แก่ (1) คณะมโนราห์ศรีจันทร์ สนิทน้อย จ.ตรัง (ศ.โนราเฟื่อง จ.ตรัง) ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2510 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราศรีจันทร์ ศ.โนราเฟื่อง จ.ตรัง ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (2) คณะมโนราห์สมบุญ เทพศรีศิลป์ ศ.ล่อง เดิมตรัง ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2531 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราสมบุญ เทพศรีศิลป์ ศ.ล่อง เดิมตรัง หรือ นายสมบุญ เทพศรี ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (3) คณะมโนราห์สิงห์แก้วฉัตรสรณ์ เจริญศิลป์ จ.ตรัง ศ.ศรีจันทร์ สมบุญ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2547 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราสิงห์แก้ว หรือนายสรวิชัย แก้วเซ่ง ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (4) คณะมโนราห์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบุญ ศรีจันทร์ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2559 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราเจมส์ เสน่ห์ศิลป์ หรือ นายสิทธิโชค หงษา ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ

1.1.3 สายคณะโนราชุ่ม แก้วเล็ก

ประวัติความเป็นมาของสายคณะโนราชุ่ม แก้วเล็ก ก่อตั้งคณะโดย โนราชุ่ม แก้วเล็ก หรือ นายชุ่ม แก้วเล็ก ผู้มีสถานะเป็นโนราใหญ่นายโรงเจ้าของคณะ เป็นบรมครูโนรา และเป็นสุดยอดศิลปินโนราผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากอีกท่านหนึ่งของจังหวัดตรัง เกิดเมื่อราวปี พ.ศ.2423 - 2428 และถึงแก่กรรมเมื่อตอนอายุ 77 ปี ในราวปี พ.ศ.2500 - 2505 โนราชุ่ม แก้วเล็ก เดิมเป็นชาวบ้านควนนาแค ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ต่อมาได้ย้ายมาตั้งรกรากมีครอบครัวที่บ้านหนองชุมแสง หมู่ที่ 10 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ได้สืบทอดเชื้อสายโนรามาจากโนราศรีเงิน หรือที่รู้จักกันดีในนาม “ขุนศรีทราใจภักดี” หรือ “ขุนธาทุ่งม้าย” ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนโนราในสมัยรัชกาลที่ 6 โนราชุ่ม แก้วเล็ก เริ่มฝึกรำโนราเมื่อตอนเด็ก ๆ โดยเรียนกับโนราศรีเงิน หรือ “ขุนศรีทราใจภักดี” หรือ “ขุนธาทุ่งม้าย” ผู้มีศักดิ์เป็นญาติผู้ใหญ่ โนราชุ่ม แก้วเล็ก ได้เข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่เมื่อตอนอายุ 21 ปี สายคณะโนราชุ่ม แก้วเล็ก ปัจจุบันมีคณะโนราที่สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจากคณะโนราชุ่ม แก้วเล็ก จำนวน 2 คณะ ได้แก่ (1) คณะโนราห์เจริญศิลป์ พันพิน จ.ตรัง เดิมชื่อว่าคณะโนราห์เจริญศิลป์ ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราเจริญ ชัยเพชร หรือ นายเจริญ ชัยเพชร ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ ต่อมาเมื่อโนราเจริญ ชัยเพชร แก่ชราลงจึงได้เปลี่ยนชื่อคณะเป็นคณะโนราห์เจริญศิลป์ พันพิน จ.ตรัง ที่มาของชื่อคณะคือการนำเอาชื่อของโนราเจริญ ชัยเพชร ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ ชื่อของโนราประพันธ์ ชัยเพชร และโนราพิน ชัยเพชร ผู้เป็นบุตรชาย มาตั้งรวมกันเป็นชื่อคณะ และพ่วงท้ายคำว่า จ.ตรัง เพื่อเป็นการบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นโนราในพื้นที่จังหวัดตรัง ต่อมาเมื่อโนราเจริญ ชัยเพชร ได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อตอนอายุ 77 เมื่อปี พ.ศ.2549 โนราประพันธ์ ชัยเพชร ผู้เป็นบุตรชายคนโต ก็รับช่วงต่อเป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจาก โนราเจริญ ชัยเพชร มาจนถึงปัจจุบัน (2) คณะโนราห์ขบ สมจิตรประดิษฐ์ศิลป์ ศ.พ่อแก่ชุ่ม จ.ตรัง ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2531 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราขบ ศิษย์พ่อแก่ชุ่ม ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ

1.1.4 สายคณะโนราเลื่อน สังฆรักษ์

ประวัติความเป็นมาของคณะโนราห์เลื่อน ไสนาว จ.ตรัง ก่อตั้งคณะโดย โนราเลื่อน สังฆรักษ์ หรือ โนราเลื่อน ไสนาว ผู้มีสถานะเป็นโนราใหญ่นายโรงเจ้าของคณะ เป็นบรมครูโนรา และเป็นสุดยอดศิลปินโนราผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากอีกท่านหนึ่งของจังหวัดตรัง เกิดในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 และถึงแก่กรรมเมื่อตอนอายุราว 70 - 80 ปี ในราวช่วงปี พ.ศ.2513 - 2516 ขณะที่บวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ที่วัดไทรทอง หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โนราเลื่อน สังฆรักษ์ เป็นชาวบ้านไสนาว อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ได้สืบทอดเชื้อสายโนรามาจากโนราคลั่ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ซึ่งภูมิลำเนาเดิมเป็นชาวพังดาน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เริ่มฝึกรำโนราเมื่อตอนเด็ก ๆ โดยเรียนกับโนราคลั่ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ต่อมาก็ได้ศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากโนราคล้าย โนราสีเงิน และโนราชุ่ม โนราเลื่อน สังฆรักษ์ หรือ โนราเลื่อน ไสนาว ได้เข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ เมื่อตอนอายุ 21 ปี สายคณะโนราห์เลื่อน สังฆรักษ์ หรือ โนราเลื่อน ไสนาว ปัจจุบันมีคณะโนราที่สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจากคณะโนราห์เลื่อน ไสนาว จ.ตรัง จำนวน 4 คณะ ได้แก่ (1) คณะโนราห์น้อมสมชัยจุลศิลป์ แต่เดิมชื่อว่าคณะโนราห์

น้อม ศ.เลื่อน ไสนาว ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อคณะเป็นคณะมนรห้าน้อมสมชัยจุลศิลป์ เมื่อปี พ.ศ.2533 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนรน้อม ศ.เลื่อนไสนาว หรือ นายน้อม ชัยมงคล ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (ปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว) ปัจจุบันโนราสมชัย บุญมาก ผู้เป็นหลานชายได้รับช่วงสืบทอดเชื้อสายโนราเป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะมนรห้าน้อมสมชัยจุลศิลป์ ต่อจากโนรน้อม ศ.เลื่อนไสนาว (2) คณะมนรห้าวรรรัตนศิลป์ เดิมชื่อว่าคณะมนรห้าวรรรัตนศิลป์ ศ.เลื่อน ไสนาว ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2535 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราแก้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสนาว หรือ นายแก้ว ทองขาว ต่อมาเมื่อโนราแก้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสนาว ได้ถึงแก่กรรมครบ 1 ปี ในปี พ.ศ.2557 โนราถาวร หรือ นายถาวร รัตนะ ผู้เป็นลูกศิษย์ จึงได้รับช่วงการสืบทอดเชื้อสายโนรา เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (3) คณะมนรห้าวรรจนวน้อย ศ.น.ป. ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2542 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราประจวบ หรือ นายจ้ง สัมภักษ์ ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (4) คณะมนรห้าวรรเปียบสาครศิลป์ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2554 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราระเปียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) ลูกศิษย์โนราผู้หญิงรุ่นแรกของโนราเลื่อน ไสนาว และโนราสุทธาสกร สัมภักษ์ ผู้มีศักดิ์เป็นเหลนของโนราเลื่อน ไสนาว ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ

1.1.5 สายคณะโนราขึ้น นะสงค์

ประวัติความเป็นมาของคณะมนรหาขึ้น เสียงทอง จ.ตรัง ก่อตั้งคณะโดย โนราขึ้น นะ สงค์ ผู้มีสถานะเป็นโนราใหญ่นายโรงเจ้าของคณะ เป็นบรมครูโนรา และเป็นสุดยอดศิลปินโนราผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากอีกท่านหนึ่งของจังหวัดตรัง เกิดเมื่อวันที่ 9 เดือนกันยายน พ.ศ.2452 และถึงแก่กรรมเมื่อตอนอายุราว 86 ปี ในปี พ.ศ. 2538 โนราขึ้น นะสงค์ เป็นชาวบ้านควน หมู่ที่ 8 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ได้สืบทอดเชื้อสายโนรามาจากโนราปูน บ้านในไร่ ตำบลเกาะเปี้ย อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง โนราขึ้น นะสงค์ เริ่มฝึกรำโนราเมื่อตอนเด็ก ๆ โดยเรียนกับโนราปูน บ้านในไร่ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง โนราขึ้น นะสงค์ ได้เข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ เมื่อตอนอายุ 21 ปี สายคณะโนราขึ้น นะสงค์ ปัจจุบันมีคณะมนรหาที่สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจากคณะมนรหาโนราขึ้น เสียงทอง จ.ตรัง จำนวน 1 คณะ คือ (1) คณะมนรหาเปรี่ยมเพลินศิลป์ ศ.ขึ้น เสียงทอง ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2542 ผู้ก่อตั้งคณะคือ โนราเปรี่ยม หรือ นายเปรี่ยม สุวรรณวร ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ

1.1.6 สายคณะโนราเดิม เมืองตรัง

ประวัติความเป็นมาของคณะมนรหาโนราเดิม เมืองตรัง ก่อตั้งคณะโดย โนราเดิม เมืองตรัง หรือ นายเดิม อ่องเซ้ง ผู้มีสถานะเป็นโนราใหญ่นายโรงเจ้าของคณะ อีกทั้งมีสถานะเป็นครูโนราและเป็นศิลปินโนราที่มีชื่อเสียงมากอีกท่านหนึ่งของจังหวัดตรัง เกิดเมื่อปี พ.ศ.2457 และถึงแก่กรรมเมื่อตอนอายุ 57 ปี ในปี พ.ศ.2514 โนราเดิม เมืองตรัง เป็นชาวบ้านเขาเศษ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ได้สืบทอดเชื้อสายโนรามาจากโนราตั้ง อ่องเซ้ง ผู้เป็นบิดา โนราเดิม เมืองตรัง เริ่มฝึกรำโนราและขับบทโนราตั้งแต่สมัยวัยรุ่นเมื่อตอนอายุย่างเข้า 16 ปี โดยเรียนกับโนราตั้ง อ่องเซ้ง ผู้เป็นบิดา สายคณะโนราเดิม เมืองตรัง ปัจจุบันมีคณะมนรหาที่สืบทอดเชื้อสายโนราต่อจากคณะมนรหาโนราเดิม เมืองตรัง จำนวน 3 คณะ ได้แก่ (1) คณะมนรหาสมบุรณ์ เทพศรีศิลป์ ศ.คล่อง เดิมตรัง ก่อตั้ง

คณะเมื่อปี พ.ศ.2531 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราสมบุรณ์ เทพศรีศิลป์ ศ.คล่อง เดิมตรัง หรือ นายสมบุรณ์ เทพศรี ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (2) คณะมนิราห์สิงห์แก้ว ณ ภูสรวณ จ.ตรัง ศ.ศรีจันทร์ สมบุรณ์ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2547 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราสิงห์แก้ว หรือนายสรวณ ภูสรวณ ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ (3) คณะมนิราห์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบุรณ์ ศรีจันทร์ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ.2559 ผู้ก่อตั้งคณะคือโนราเจมส์ เสน่ห์ศิลป์ หรือ นายสิทธิโชค หงษา ผู้เป็นโนราใหญ่และนายโรงเจ้าของคณะ

1.2 วัฒนธรรมและบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนราจังหวัดตรัง

1.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนราในจังหวัดตรัง จากการศึกษาพบว่า มีความเชื่อดังต่อไปนี้ (1) ครุหมอโนรา เป็นครุบาอาจารย์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ผู้สืบทอดเชื้อสายโนรา ศิลปินโนรา ลูกคู่ นักดนตรีโนรา หมอกลบโรงโนรา จำศาลโนรา ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับโนรา ตลอดจนถึงประชาชนในพื้นที่จังหวัดตรัง ต่างให้ความเคารพนับถือและเกรงกลัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าครุหมอโนราสามารถให้คุณและให้โทษได้ และถือสัจจะวาจาเป็นที่สุด ดังคำกล่าวที่ว่า “โนราถือสัจจะพระถือศีล” (2) ครุหมอโนรา จะเป็นผู้เลือกผู้สืบเชื้อสายโนราเอง โดยที่ผู้ถูกเลือกไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ (3) ครุหมอโนรา จะเป็นผู้เลือกจะไปสถิตอยู่กับลูกหลานเชื้อสายโนราคนไหน เพื่อให้เป็นร่างทรงครุหมอโนรา ตายายโนรา (4) ครุหมอโนรา จะสถิตอยู่ในเครื่องแต่งกายโนรา (5) ครุหมอโนรา จะสถิตอยู่ในเครื่องดนตรีโนรา (6) ครุหมอโนรา จะสถิตอยู่ ณ โรงโนรา (7) ครุหมอโนรา จะสถิตอยู่ในห้องตายาย (ห้องบรรพบุรุษ) ณ หิ้งครุหมอโนราประจำบ้านของผู้มีเชื้อสายโนรา (8) ครุหมอโนรา ตายายโนรา ที่มีความสำคัญ มีความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพนับถือของสายตระกูลโนรา จังหวัดตรัง พบว่า จะนับถือครุหมอโนราที่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในตำนานของโนรา ที่มีตำแหน่งยศศักดิ์ ทั้งครุหมอโนราฝ่ายชาย และครุหมอโนราฝ่ายหญิง นับถือครุหมอโนราที่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในบทโนรา นับถือครุหมอโนราสายตาพราน นับถือครุหมอโนราของสายตระกูลที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ นับถือครุหมอโนราสายเทพประจำตระกูล นับถือครุหมอโนราที่เป็นสายบรรพบุรุษ ครุหมอโนราสายครุโนราที่ได้ล่วงลับไปแล้วของแต่ละสาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่นด้วย

1.2.2 ทำรำโนรา “ท่าครู” ของโนราจังหวัดตรัง แต่ละสายคณะ จากการศึกษาพบว่า ทำรำโนรา “ท่าครู” ของแต่ละสายคณะ มีท่ารำบางท่าที่เป็นท่ารำเดียวกัน และมีท่ารำต่างกัน ดังต่อไปนี้ (1) ท่ารำโนรา “ท่าครู” ของสายคณะโนราแป้น เครื่องงาม ได้แก่ ท่าเทพพนม พรหมสี่หน้า แม่ลายกนก สอดสร้อยมาลา ผาหลาเพียงไหล่ ดอกบัวตูม ดอกบัวแย้ม ดอกบัวบาน แหม่มมุขชกโย พิสมัยเรียงหมอน ท่าเขาควาย และท่านางขึ้นนอน (ท่ากินนร ท่ากินรี) เป็นต้น (2) ท่ารำโนรา “ท่าครู” ของสายคณะโนราเพื่อง จ.ตรัง ได้แก่ ท่าพนมมือ ท่าจับซ้ายตั้งเทียมบ่า ท่าจับขวาดึงเทียมบ่า ท่าจับซ้ายเพียงเอว ท่าจับขวาเพียงเอว ท่าจับซ้ายไว้หลัง ท่าจับขวาไว้หลัง ท่าจับซ้ายเพียงบ่า ท่าจับขวาเพียงบ่า ท่าจับซ้ายเสมอหน้า ท่าจับขวาเสมอหน้า ท่าเขาควาย เทพพนม ท่าสอดสร้อยเกล้ามือ เป็นต้น (3) ท่ารำโนรา “ท่าครู” ของสายคณะมนิราห์ชุม แก้วเล็ก ได้แก่ ท่าเทพพนม ท่าสอดสร้อย ท่ามาลา ท่าพระพุทธรเจ้าห้ามมาร ท่ารำจับสลับ ท่าจับพก ท่าตั้งวงเทียมบ่า ท่าจับข้างเทียมบ่า ท่ารำเทียมบ่า ท่าทำนอง

พระเทวดา ทำไชยชายนาดกราย ทำเขาควาย เป็นต้น (4) ทำรำโนรา “ทำครู” ของสายคณะโนราเลื่อน สังฆรักษ์ หรือโนราเลื่อน ไสนาว จ.ตรัง ได้แก่ ทำแม่ลาย ทำราหูจับจันทร์ หรือทำเขาควาย ทำชี้หนอน (กินนรใหญ่) ทำ บัวตูม ทำบัวแย้ม ทำบัวแซม ทำแมงมุมชักโย ทำหงส์ทอง ทำรำเทียมบ่า ทำผาหลา ทำรำเทียมพก ทำพระราม แผลงศร เป็นต้น (5) ทำรำโนรา “ทำครู” ของสายคณะโนราชื่น นະสงค์ หรือโนราชื่น เสียงทอง จ.ตรัง ได้แก่ ทำเขาควาย ทำชี้หนอน ชี้หนอนน้อย ชี้หนอนใหญ่ ทำผาหลา ทำรำเพียงไหล่ ทำเทพพนม ทำพรหมสีหน้า ทำสอดสร้อย ทำสามวง ทำจีบพก ทำจีบหน้า ทำจีบข้าง ทำกระต่ายชมจันทร์ ทำกวางเดินดง ทำรำเทียมบ่า ทำรำเทียมพก ทำ พวงดอกไม้ ทำรำโคมเวียน ทำแม่ลายกนก ทำพระพุทเจ้าห้ามมาร ทำพระรามข้ามสมุทร ทำพญาครุฑร่อนมา ทำ พระรถลีสรา (ทำพระรถโยนสรา) ทำฤๅษีดาวบส ทำต่างกัน ทำรังนก ทำนกแขกเต้า เป็นต้น (6) ทำรำโนรา “ทำครู” ของสายคณะโนราเดิม เมืองตรัง ได้แก่ ทำเทพพนม ทำเขาควาย ทำชี้หนอน (กินนร) ทำสอดสร้อย เคล้ามือ ทำรำตามบทต่าง ๆ เป็นต้น

1.2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาการแสดงโนรา จากการศึกษาพบว่า เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบปากต่อปาก ที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” ซึ่งใช้ตัวของครูโนราเองเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยครูโนราจะใช้วิธีการสาธิตทำให้ลูกศิษย์ดู แล้วให้ลูกศิษย์ทำตาม จากนั้นครูโนราก็จะบอกจุดบกพร่องของลูกศิษย์แต่ละคน ที่ต้องแก้ไขปรับปรุง แล้วฝึกซ้อมทบทวนให้กับลูกศิษย์ จนสามารถทำได้ถูกต้องตามแบบแผนที่ครูโนราสอนไว้ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการเตรียมความพร้อมของร่างกาย การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการรำโนรา การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการขับบทโนรา ส่วนการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา ครูโนราจะให้ลูกศิษย์ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากพิธีกรรมจริง โดยฝึกให้ลูกศิษย์รู้จักสังเกต มีส่วนร่วมในพิธีกรรม และเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อขอความรู้เพิ่มเติมในภายหลังได้ ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านคาถาอาคม ครูโนราจะเป็นผู้คัดเลือกลูกศิษย์ที่เป็นโนราใหญ่ ที่ได้ผ่านพิธีกรรมการครอบเหน็ดผูกผ้าใหญ่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงโนราอย่างเป็นเลิศ มีความประพฤติปฏิบัติตัวดี อยู่ในศีลในธรรม และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมตามที่ครูโนราได้กำหนดไว้เท่านั้น ครูโนราจึงจะพิจารณาถ่ายทอดความรู้ให้

1.2.4 เครื่องแต่งกายในการแสดงโนรา จากการศึกษาพบว่า มีการใส่เครื่องแต่งกายตามลำดับสถานภาพตามศักดิ์ ในการสืบทอดเชื้อสายโนรา และแต่งกายตามบทบาทหน้าประจำคณะ ซึ่งมีเครื่องแต่งกายดังต่อไปนี้

1.2.4.1 เครื่องแต่งกายของโนราใหญ่ ที่ได้ผ่านพิธีการครอบเหน็ดผูกผ้าใหญ่แล้ว มีเครื่องแต่งกาย ดังต่อไปนี้ (1) เทร็ด (2) เครื่องลูกปิดโนรา มีทั้งหมด 5 ชั้น ได้แก่ รอบอก พานอก หรือพานโครง บ่า ปั้งคอ สายคอ สายพายเหง หรือ สายสังวาลย์ (3) ปีก หรือ หางหงส์ (4) เครื่องต้น ได้แก่ ตาบ หรือ ทับทรวง ประจำยาม ปีกนกแอ่น และ บั้นเหน่ง กำไลต้นแขนและกำไลปลายแขน (5) กำไล หรือกำห่มรย (6) เล็บ (7) ผ้าผูกคอ ปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว (8) สนับเพลา (9) ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว ปัจจุบันพบว่าการตัดเย็บเป็นแบบสำเร็จรูป แต่การนุ่งผ้านุ่ง

แบบโบราณปัจจุบันก็ยังนุ่งอยู่ โดยเฉพาะในพิธีกรรมโนราโรงครู ผู้ที่เป็นโนราใหญ่จะต้องนุ่งผ้าแบบโบราณ ดั้งเดิมเท่านั้นในการแสดงประกอบพิธีกรรม (10) หน้าผ้า (11) ผ้าห้อย (12) ถุงเท้า การใส่ถุงเท้าเริ่มมีขึ้นในช่วง นโยบายรัฐนิยม สมัยของจอมพลแปลกพิบูลสงคราม (13) สร้อยข้อเท้าลูกปัดโนรา

1.2.4.2 เครื่องแต่งกายของโนราที่ไม่ได้มีสถานะเป็นโนราใหญ่ มีดังต่อไปนี้ (1) เทริด สมัยก่อนโนราใหญ่ตัวยืนเครื่องเท่านั้นจึงจะสามารถใส่เทริดได้ ต่อมาได้ให้โนราที่ไม่ได้มีสถานะเป็นโนราใหญ่ สามารถใส่เทริดได้ แต่ต้องมีอายุครบ 20 ปี ขึ้นไป ในปัจจุบันโนราที่ไม่ได้มีสถานะเป็นโนราใหญ่ที่มีอายุครบ 12 ปี ขึ้นไปก็อนุโลมให้สามารถใส่เทริดได้ (2) เครื่องลูกปัดโนรา มีทั้งหมด 4 ชั้น ได้แก่ รอบอก พานอก หรือพานโครง บ่า ปั้งคอ สายคอ (3) ปีก หรือ หางหงส์ (4) กำไล หรือกำห่มรย (5) เล็บ (6) ผ้าผูกคอ ปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว (7) สนับเพลลา (8) ผ้าถุง หรือผ้ายาว ปัจจุบันพบว่าการตัดเย็บเป็นแบบสำเร็จรูป แต่การนุ่งผ้าแบบโบราณปัจจุบันก็ยังนุ่งอยู่ (9) หน้าผ้า (10) ผ้าห้อย (11) ถุงเท้า (12) สร้อยข้อเท้าลูกปัดโนรา

1.2.4.3 เครื่องแต่งกายของโนราเด็ก มีดังต่อไปนี้ (1) เทริด สมัยก่อนโนราใหญ่ตัวยืนเครื่องเท่านั้นจึงจะสามารถใส่เทริดได้ ต่อมาได้ให้โนราที่ไม่ได้มีสถานะเป็นโนราใหญ่สามารถใส่เทริดได้ แต่ต้องมีอายุครบ 20 ปี ขึ้นไป ในปัจจุบันโนราที่ไม่ได้มีสถานะเป็นโนราใหญ่ที่มีอายุครบ 12 ปี ขึ้นไปก็อนุโลมให้สามารถใส่เทริดได้ (2) เครื่องลูกปัดโนรา มีทั้งหมด 4 ชั้น ได้แก่ รอบอก พานอก หรือพานโครง บ่า ปั้งคอ สายคอ (3) ปีก หรือ หางหงส์ (4) กำไล หรือกำห่มรย (5) เล็บ (6) ผ้าผูกคอ ปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว (7) สนับเพลลา (8) ผ้าถุง หรือผ้ายาว ปัจจุบันพบว่าการตัดเย็บเป็นแบบสำเร็จรูป (9) หน้าผ้า (10) ผ้าห้อย (11) ถุงเท้า (12) สร้อยข้อเท้าลูกปัดโนรา

1.2.4.4 เครื่องแต่งกายของนายพราน มีดังต่อไปนี้ (1) หน้าพราน หรือหัวพราน (2) ผ้าถุง หรือผ้ายาว (3) ผ้าขาวม้า หรือผ้าซอบ (4) เสื้อ ปัจจุบัน พบว่า มีการใส่เสื้อกล้ามหรือเสื้อยืดมีปกในการแสดง แต่ไม่เป็นที่นิยมนัก โดยมากยังยึดการแต่งกายแบบโบราณดั้งเดิม คือ สวมหน้าพราน หรือหัวพราน นุ่งผ้ายาวโจงกระเบน คาดผ้าขาวม้าระดับสะเอว หรือใช้พาดบ่า และไม่ใส่เสื้อ

1.2.4.5 เครื่องแต่งกายของนางทาสี มีดังต่อไปนี้ (1) หน้าทาสี หรือหัวทาสี (2) ผ้าถุง หรือผ้ายาว (3) เสื้อ เป็นเครื่องแต่งกายท่อนบนของผู้แสดงเป็นนางทาสี ผู้แสดงเป็นนางทาสีจะใส่เสื้อคอกลมแขนกระบอกผ่าหน้าติดกระดุม เสื้อผ้าลูกไม้ หรือเสื้อตามแบบสมัยนิยมที่มีความเหมาะสม สวยงาม ตามฐานะของผู้แสดง (4) ผ้าพาดบ่า (5) เครื่องประดับ ผู้แสดงเป็นนางทาสีจะใส่เครื่องประดับตามความเหมาะสม ตามฐานะของผู้แสดง เช่น ใส่ตุ้มหู สร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไล แหวน และเข็มขัด เป็นต้น

1.2.4.6 เครื่องแต่งกายของลูกคู่ นักดนตรีโนรา มีดังต่อไปนี้ (1) เสื้อ ลูกคู่ นักดนตรีโนรา สมัยก่อนจะใส่เสื้อผ้าป่าน ผ้าฝ้าย ผ้าทอ สีขาวคอกลม แขนสั้น แขนยาว ผ่าหน้าติดกระดุม ปัจจุบันก็ยังใส่เสื้อแบบดังกล่าวอยู่ หรือจะใส่เสื้อตามความนิยมตามยุคตามสมัย ตามฐานะของลูกคู่ นักดนตรีโนรา หรือใส่เสื้อประจำคณะแบบเดียวกัน (2) ผ้าถุง หรือผ้ายาว ใช้นุ่งเป็นโจงกระเบน นิยมใช้ผ้าไทยลายดอก และผ้าสีพื้น หรืออาจจะนุ่งผ้าโสร่งก็ได้ ปัจจุบันก็ยังใส่ผ้าแบบดังกล่าวอยู่ หรือใส่กางเกงตามความนิยมตามยุคตามสมัย ตามฐานะของลูกคู่ นัก

ดนตรีโนรา (3) ผ้าขาวม้า หรือผ้าซอบ มีลักษณะเป็นผ้ารูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าลายตารางตาหมากรุก หรือผ้าสีพื้น ใช้สำหรับนุ่งคาดระดับสะเอว หรือใช้พาดบ่า

1.2.4.7 เครื่องแต่งกายของหมอกบโรงโนรา มีดังต่อไปนี้ (1) เสื้อ หมอกบโรงโนรา สมัยก่อนจะใส่เสื้อผ้าป่าน ผ้าฝ้าย ผ้าทอ สีขาวคอกลม แขนสั้น แขนยาว ผ้าหน้าติดกระดุม ปัจจุบันก็ยังใส่เสื้อแบบดังกล่าวอยู่ หรือจะใส่เสื้อตามความนิยมตามยุคตามสมัย ตามฐานะของหมอกบโรงโนรา (2) ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว ใช้นุ่งเป็นโจงกระเบน นิยมใช้ผ้าไทยลายดอก และผ้าสีพื้น หรืออาจจะนุ่งผ้าโสร่งก็ได้ ปัจจุบันก็ยังใส่ผ้านุ่งแบบดังกล่าวอยู่ หรือใส่กางเกงตามความนิยมตามยุคตามสมัย ตามฐานะของหมอกบโรงโนรา (3) ผ้าพาดบ่า จะใช้เป็นผ้าขาว ผ้าสีพื้น ผ้าขาวม้า หรือผ้าทอลายลูกแก้ว ก็ได้ ผ้าพาดบ่ามีลักษณะเป็นผ้ารูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้สำหรับพาดบ่าเวลาทำพิธีกรรม

1.2.4.8 เครื่องแต่งกายของจำศาลโนรา มีดังต่อไปนี้ (1) เสื้อ จำศาลโนรา สมัยก่อนจะใส่เสื้อผ้าป่าน ผ้าฝ้าย ผ้าทอ สีขาวคอกลม แขนสั้น แขนยาว ผ้าหน้าติดกระดุม ปัจจุบันก็ยังใส่เสื้อแบบดังกล่าวอยู่ หรือจะใส่เสื้อตามความนิยมตามยุคตามสมัย ตามฐานะของจำศาลโนรา หรือเสื้อประจะคณะก็ได้ (2) ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว ใช้นุ่งเป็นโจงกระเบน นิยมใช้ผ้าไทยลายดอก และผ้าสีพื้น หรืออาจจะนุ่งผ้าโสร่งก็ได้ ปัจจุบันก็ยังใส่ผ้านุ่งแบบดังกล่าวอยู่ หรือใส่กางเกงตามความนิยมตามยุคตามสมัย ตามฐานะของจำศาลโนรา (3) ผ้าพาดบ่า จะใช้เป็นผ้าขาว ผ้าสีพื้น หรือผ้าขาวม้า ก็ได้ ผ้าพาดบ่ามีลักษณะเป็นผ้ารูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้สำหรับพาดบ่าเวลาจัดของสำหรับทำพิธีกรรมและในช่วงประกอบพิธีกรรม

1.2.5 การเดินโรง คือการเดินสายไปแสดงโนราในพื้นที่ต่าง ๆ ของคณะโนรา สมัยก่อนเรียกกันว่า “โนราเดินหน” ซึ่งการเดินโรงของสายคณะโนราในเขตพื้นที่จังหวัดตรังนั้น ในช่วงยุคแรกเน้นการเดินเท้าเป็นหลัก ต่อมาก็ได้ปรับเปลี่ยนการเดินโรงตามการคมนาคมแต่ละยุคสมัย

1.2.6 การรับงาน คณะโนราในพื้นที่จังหวัดตรัง จะรับงานแสดงโนราในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ (โรงครูแหงเข้) ค่าราช 59,000 - 100,000 บาท พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก (ค้ำครู) ค่าราช 35,000 - 40,000 บาท พิธีกรรมโนราโรงเหมรย (แก้เหมรย) ค่าราช 15,000 - 30,000 บาท พิธีกรรมตั้งหิ้ง รำหน้าหิ้ง ค่าราช 7,500 - 15,000 บาท ช่วงเวลาในการรับงานแสดงโนราในพิธีกรรมดังกล่าว จะรับงานช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 และเดือน 12 นิยมจัดพิธีกรรมมากที่สุดในช่วง เดือน 4 เดือน 6 และเดือน 9 ในช่วงเวลาข้างขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นเวลาฤกษ์ที่ดีที่สุดในการจัดพิธีกรรม เนื่องจากมีความเชื่อกันว่าจะทำให้ทางเจ้าภาพผู้จัดงานมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป ส่วนช่วงเวลาในการห้ามจัดพิธีกรรม ห้ามจัดพิธีกรรมนี้ในช่วงที่เรียกว่า “ทักทินเดือน” คือ ช่วงขึ้น 2 ค่ำ เดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 เนื่องจากมีความเชื่อกันว่าเป็นช่วงเวลาที่ไม่เป็นมงคล นอกจากนี้ยังห้ามจัดพิธีกรรมในช่วงเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 เดือน 10 และช่วงเวลาที่ตรงกับวันพระ คณะโนราในพื้นที่จังหวัดตรัง นอกจากจะรับงานแสดงโนราในพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว ยังรับงานแสดงโนราที่เป็นการรำโห่เป็นชุดการแสดงในงาน

พิธีกรรมและงานทั่วไปที่มีหน่วยงานต่าง ๆ มาติดต่อให้ไปแสดงด้วย โดยค่าราชขึ้นอยู่กับงานที่ให้ไปแสดงรำโนราห์ไว้ระยะทางในการเดินทางไปแสดง และจำนวนผู้รำ

1.2.7 บทบาทและหน้าที่ของโนราที่มีต่อชุมชนสังคมในจังหวัดตรัง มีดังต่อไปนี้ (1) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะผู้เป็นสื่อกลาง ในการติดต่อสื่อสารระหว่างครุหมอโนรา ตายายโนรา กับชาวบ้านในชุมชนสังคมจังหวัดตรัง ผ่านทางพิธีกรรมความเชื่อของโนรา (2) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะผู้ทำพิธีแก้กรรม ให้กับชาวบ้านลูกหลานเชื้อสายโนราในชุมชนสังคมจังหวัดตรัง ที่ได้บนบานศาลกล่าวให้สัจจะวาจาคำสัญญาต่อครุหมอโนรา ตายายโนรา ของสายตระกูลโนราของตนไว้ ผ่านทางพิธีกรรมความเชื่อของโนรา (3) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะครุโนรา ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแสดงโนรา ให้กับบุตรหลานของชาวบ้านที่มีเชื้อสายโนราในชุมชนสังคมจังหวัดตรัง (4) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะศิลปินพื้นบ้าน ผู้ให้ความบันเทิงรื่นเริงใจแก่ชาวบ้านในชุมชนสังคมจังหวัดตรัง ผ่านทางการแสดงโนราในโอกาสต่าง ๆ (5) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะผู้ให้ความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยการสอดแทรกคำสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม ผ่านทางการแสดงโนราและพิธีกรรม ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนสังคมจังหวัดตรัง (6) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะหมอบ้าน ที่ช่วยรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ที่เกิดจากการถูกเพศครุหมอโนรา ตายายโนรา ถูกเพศตายาย ถูกเพศสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถูกเพศชิน ถูกคุณไสยมนต์ดำ การทำเคราะห์เร็น(เรื่อน) ตั้งหิ้งตายาย ตั้งศาล ตั้งซิน เป็นต้น โดยเป็นเจ้าพิธีประกอบพิธีกรรมความเชื่อ พร้อมทั้งใช้คาถาอาคม ในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนสังคมจังหวัดตรัง (7) บทบาทหน้าที่ของโนราในฐานะหมอรักษาโรคตามพิธีกรรมความเชื่อของโนรา

1.2.8 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงโนรา ในปัจจุบันพบว่า ยังมีการใช้เครื่องดนตรีโนราแบบโบราณดั้งเดิมดั้งสมัยก่อนในการบรรเลงประกอบการแสดงโนรา ได้แก่ กลองโนรา ทับโนรา โหม่ง ฉิ่ง แตรและปี่ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำเอาวัสดุทดแทน มาใช้หุ้มหน้าทับแทนหนังค่าง โดยนำเอาแผ่นฟิล์มเอกซเรย์มาหุ้มหน้าทับแทน ซึ่งคุณภาพเสียงที่ได้มีความใกล้เคียงกับหนังค่างมากที่สุด มีการใช้เชือกเอ็น เชือกไนลอน มาร้อยชิงหน้าทับให้ตึงเพื่อเร่งเสียง แทนการใช้เชือกจากหวาย มีการตัดเอาชิ้นส่วนของขวดน้ำแบบบางสีขาวขุ่นมาให้ทำล้นปีแทนใบตาล นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำเครื่องดนตรีอื่น ๆ มาใช้ร่วมบรรเลงในการแสดงโนรา ได้แก่ ซอ และคีย์บอร์ด นำมาเล่นดำเนินทำนองร่วมกับปี่ สามารถพบเห็นได้ทุกคณะ มีการนำ ฉาบ ฉาบสำหรับกลองชุด คาวเบล และระฆังราว มาเป็นเครื่องดนตรีเสริมในการเล่นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ และเพิ่มจำนวนกลองโนราจากเดิมใช้เพียง 1 ใบ มาเป็น 2 ใบ ในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงโนรา พบว่ามีเพียง 1 คณะที่นำเครื่องดนตรีดังกล่าวมาใช้ คือ คณะมนโรรักษ์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบุญ ศรีจันทร์

1.2.9 การบรรเลงดนตรีและการขับร้องประกอบพิธีกรรมสำหรับเชื้อครุหมอโนรา พบว่าพิธีกรรมเชื้อครุหมอโนรา เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญมากในงานพิธีกรรมโนราโรงครุใหญ่ เนื่องจากเป็นพิธีกรรมเชื้อเชื้อครุหมอโนรา ตายายโนรา ของสายตระกูลเจ้าภาพผู้จัดงานพิธีกรรมโนราโรงครุ ให้มาสถิต ณ โรงโนรา เพื่อความเป็นสิริมงคลและมาประทับทรงมาพบพูดคุยกับลูกหลาน โดยโนราใหญ่นายโรงเจ้าของคณะ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าพิธีใน

การประกอบพิธีกรรม จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างครุหมอนโนรา ตายายโนรา กับลูกหลานทางเจ้าภาพ ในการประกอบพิธีกรรมนั้น โนราใหญ่นายโรงเจ้าของคณะจะทำหน้าที่ขับร้องบทโนรา ที่เป็นบทเชื้อครุหมอนโนราโดยเฉพาะ เรียกว่า “บทสัสดี” ส่วนลูกคู่ก็จะคอยบรรเลงดนตรีและร้องรับบทกลอนโนรา ให้กับโนราใหญ่ผู้ซึ่งเป็นเจ้าประเพณีพิธีกรรม ในการทำพิธีกรรมเชื้อครุหมอนโนราแต่ละโรงนั้น จะกระทำต่อเมื่อลูกหลานทางเจ้าภาพผู้จัดงานพิธีกรรม โนราโรงครูต้องการเท่านั้น

1.2.9.1 จากการศึกษา บทเชื้อครุหมอนโนรา “บทสัสดี” พบว่ามีภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อของโนรา ดังนี้ (1)ในเรื่องของการให้ความเคารพบูชาครุหมอนโนรา ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ลูกหลานโนราทุกคนต่างเคารพนับถือ (2) ในเรื่องของความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนา โดยในบทมีการกล่าวถึงการกราบไหว้พระศรีอริยเมตไตร (3) ในการให้ความเคารพต่อครูบาอาจารย์ ครูสอนอักษร เลขขอมไทย เชิญท่านให้เข้ามาในพิธี (4) เป็นร้องเชิญราชครูโนราทุก ๆ องค์ให้มาสถิต ณ โรงพิธี อันได้แก่ ครูต้นของโนราแม่ศรีมาลา พ่อขุนศรีธำมาศ พ่อเทพสิงหะ เป็นต้น (5) เป็นการบอกกล่าวแก่บรรดาครุหมอนโนราว่า วันนี้เป็นวันครบรอบตามกำหนดสัญญาในการจัดงานโนราโรงครูแล้ว ที่ทางเจ้าภาพได้บนบานศาลกล่าวไว้ในเรื่องต่าง ๆ วันนี้ได้จัดงานโนราโรงครูถวายครุหมอนโนราแล้ว และขอเชิญให้ครุหมอนโนราทุก ๆ องค์ให้มายังโรงพิธี เพื่อให้มารับของเซ่นไหว้บูชาที่ทางลูกหลานเจ้าภาพได้จัดเตรียมไว้ถวายตามขนบธรรมเนียมของโนรา (6) บอกกล่าวครุหมอนโนราว่ามีร่างทรงคอยรองรับให้ท่านประทับทรง ขอเชิญให้ท่านรีบเข้ามาประทับทรงตามเสียงจิ้งหะของกลองและทับ เพราะบรรดาลูกหลานกำลังคอยท่ารอรับราชครูโนราทุก ๆ องค์อยู่ ขอให้ท่านรีบมา (7) ในบทร้องเชื้อครุหมอนโนรา หากครุหมอนโนราเข้ามาประทับทรงช้า ก็จะขับบทเชิงตัดพ้อน้อยใจแก่ประชดว่ากล่าวทำไมท่านไม่มาประทับทรง ถ้าไม่มาจะไม่บูชาแล้ว แต่สุดท้ายก็จะขับบทขอขมาครุหมอนโนราท่าน ขอให้ท่านเมตตามาประทับทรงมาโปรดลูกหลาน เพราะบรรดาลูกหลานตั้งใจจัดพิธีขึ้นเพื่อรอรับครุหมอนโนรา ตายายโนรา โดยเฉพาะ เป็นต้น

1.2.9.2 จากการศึกษาเพลงเชิด ในการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมสำหรับเชื้อครุหมอนโนรา พบว่า ดนตรีโนราก็เป็นส่วนสำคัญของพิธีนี้ด้วยเช่นกัน โดยสามารถสังเกตได้จากบทร้องเชื้อครุหมอนโนราตอนหนึ่งที่ว่า “ให้พ่อเต็นเข้ามาตามเสียงกลองให้พ่อย่องเข้ามาตามเสียงทับ ให้พ่อเต็นเข้ามาฉับฉับลูกขอรับราชครูอยู่ถ้วนหน้า” ซึ่งเครื่องดนตรีจะบรรเลงเป็นทำนองเพลงเชิด ที่มีจังหวะเร็ว หนักแน่น และกระชับ ทำให้เมื่อได้ยินเสียงทับเสียงกลองและท่วงทำนองของเพลงเชิดของโนราแล้ว ทำให้รู้สึกเร้าใจยิ่งนัก ซึ่งรูปแบบในการบรรเลงเพลงเชิด ในพิธีกรรมเชื้อครุหมอนโนรานั้น จะมีการบรรเลงวนไปเรื่อย ๆ ในช่วงที่ไม่มีการขับบทโนรา เช่น บรรเลงในช่วงการจุดธูปเทียนที่เขียนครู การเซ่นครู ช่วงที่ครุหมอนโนรากำลังจะประทับทรงร่างทรงตรงท้องโรงพิธี โดยจะคอยสังเกตอาการของผู้ที่ครุหมอนโนราจะประทับทรง ที่เริ่มมีอาการสั่น ตัวโยก เริ่มแสดงอาการการที่จะร้ายรำโนรา ลูกขึ้นกระโดดโลดเต้นขึ้นลง เป็นต้น ลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิดเพื่อรับครุหมอนโนราที่เข้ามาประทับทรง ณ ท้องโรงพิธี โดยจะบรรเลงเพลงเชิดวนไปเรื่อย ๆ จนถึงช่วงที่ครุหมอนโนราต้องการพูดคุยกับลูกหลาน ลูกคู่จึงหยุดบรรเลงเพลง

เชิด และจะบรรเลงเพลงเชิดอีกครั้งในช่วงที่ครูหมอโนราจะออกจากโรงที่ประทับทรง (บัดทรง) เพื่อเป็นการส่งครูหมอโนรา ตายายโนรา เป็นต้น

1.2.10 ภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมตามคติความเชื่อของโนรา ที่สื่อบทขับร้องไหว้ครูโนรา มีข้อค้นพบดังนี้

1.2.10.1 บทสรรเสริญครู บทคุณครู พบว่า มีภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมตามคติความเชื่อของโนรา ดังต่อไปนี้ (1) การสรรเสริญครู การแสดงความเคารพบูชาครู (2) การสรรเสริญถึงคุณพระพุทธรเจ้า และคุณพระธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติตัวของผู้ที่เป็นโนราว่าจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในศีลในธรรม (3) การขอพรจากครู จากพระพุทธรเจ้า และจากเทพเทวดาสักดิ์สิทธิ์ (4) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทพเทวดา เพื่อให้ท่านเสด็จลงมาสถิต ณ โรงโนราที่ประกอบพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ดลบันดาลให้การแสดงสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการแสดงโนรานั้นยังเป็นการแสดงเพื่อบวงสรวงบูชาแก่เทพเทวดาด้วย

1.2.10.2 บทครูสอน พบว่า มีภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมตามคติความเชื่อของโนรา ดังต่อไปนี้ (1) สะท้อนให้เห็นถึง การเคารพบูชาครูบาอาจารย์ ที่ได้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ ทั้งการเขียนอ่านและสอนให้รำโนรา (2) สะท้อนให้เห็นถึง การที่ครูโนราสอนให้ลูกศิษย์ของตนสวมเครื่องแต่งกายโนราแต่ละชั้น (3) สะท้อนให้เห็นถึง ความหมายแฝงที่สื่อถึงขั้นตอนพิธีกรรมการครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ ที่ครูโนราเป็นผู้ทำพิธีให้กับลูกศิษย์แต่ละชั้นตอน ในการสวมเครื่องแต่งกายในการแสดงโนราแต่ละชั้น ที่สื่อบทขับร้องโนรา (4) สะท้อนให้เห็นถึง การที่ผู้ที่เป็นโนราจะสามารถมาถึงขั้นการเข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ เพื่อการเลื่อนสถานะมาเป็นโนราใหญ่นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและหาได้ยาก ดังเช่นตอนหนึ่งของบทโนราที่ได้เปรียบเปรยไว้ว่า “หาไหนให้ได้เสมือนน้อง ทำนองพระเทวดา”

1.2.10.3 บทไหว้บุญคุณครู สรรเสริญครูบิดา มารดา พบว่า มีภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมตามคติความเชื่อของโนรา ดังต่อไปนี้ (1) สะท้อนให้เห็นถึง การสรรเสริญพระคุณของบิดามารดา ที่สื่อบทขับร้องโนราที่กล่าวถึงความเหน็ดเหนื่อยและความลำบากของผู้เป็นบิดามารดาในการดูแลเลี้ยงดูบุตร (2) สะท้อนให้เห็นถึง การสอนคตินิยมให้มีความกตัญญูรู้คุณผู้เป็นบิดามารดา ที่สื่อบทขับร้องโนราให้กับผู้ที่ได้มาชมการแสดงโนรา ได้กลับเอาไปคิดเป็นคติธรรมเตือนใจให้ระลึกถึงบุญคุณของผู้เป็นบิดามารดา

1.2.10.4 บทสอนรำ พบว่า มีภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมตามคติความเชื่อของโนรา ดังต่อไปนี้ (1) สะท้อนให้เห็นถึง ท่ารำของโนรา 12 ท่า ที่ครูโนราได้สอนสืบทอดต่อกันมา (2) สะท้อนให้เห็นถึง ที่มาของท่ารำโนราที่ปรากฏอยู่ในบทขับร้องกลอนโนราดังกล่าว ได้แก่ 1) ท่ารำที่เป็นแม่ท่าของโนรา 2) ท่ารำที่ได้แรงบันดาลใจมาจากสิ่งทีพบในธรรมชาติ 3) ท่ารำที่ได้มาจากความเชื่อทางศาสนาพุทธ 4) ท่ารำที่ได้แรงบันดาลใจมาจากสัตว์ในป่าหิม 5) ท่ารำที่ได้แรงบันดาลใจมาจากตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ 6) ท่ารำที่ได้แรงบันดาลใจมาจากเทพเทวดา 7) ท่ารำที่ได้แรงบันดาลใจจากนกบวช

1.2.10.5 บทลมหักขยเข พบว มภาพสทอนทางดำนวัฒนธรรมตามคคคความเชอของนรา ดังตอไปน (1) สทอนใหเห็นถึงคคธรรมสอนในเรอของความรัก โดยเปรยบเปรยสอนวถาหารักครกจรงรักและบอกรักเขาไปเลย อยาทำเป็นหมาหยอกโกะ จะไดไม่ต้องเสยใจในภายหลัง นอกจากนั้ยังสือใหเห็นถึงความรักที่มั่นคง วถิงแม้วาตัวจะอยูที่ไหนใจก็ยงรักอยุเสมอ ดังบทกลอนตอนทว ช่างสารไปไมลีมโรงโหลงไปไมลีมนงหนา

1.2.10.6 บทฟาลัน ฝนตก พบว มภาพสทอนทางดำนวัฒนธรรมตามคคคความเชอของนรา ดังตอไปน (1) สทอนใหเห็นถึง คคธรรมในเรอของชวตคน ในเรอการใชชวตคู้ ที่กลวถึงชวตของผุ้หญงที่ต้องเผชิญกับความกลัวเพียงลำพัง เพราะสามียูเมอองไกลไมมีครคอยปกปองดูแล ทำให้สทอนใจสมเพชแกชคชะตาของตนเอง (2) สทอนใหเห็นถึง คคธรรมในเรอของชวตคน ในเรอคูครอง ที่กลวถึงสาวพรหมจารีที่ยังไมมีคูครอง และมีความกังวลครุ่นคคในเรอการหาคูครองของตน เพราะยังไมมีหนุ่มสอมาขอบพอขอแต่งงาน จรงใหน้อยใจในชคชะตากลัววตนจะไดพอมายมาเป็นสามี (3) สทอนใหเห็นถึง สภาพทางสังคมในสมัยก่อน ที่ผุ้หญงจะต้องพึ่งพาผุ้ชายในการเป็นหัวหน้าครอบครวและคอยดูแลปกป้องผุ้หญงผุ้เป็นภรรยาของตน หากหญงใดไมมีสามีก็จะตออยุในสภาพที่น่าสงสารน่าสมเพชเวทนายงนั้ เพราะต้องทนทุกขเผชิญกับชะตากรรมต่าง ๆ เพียงลำพัง

1.2.10.7 บทฝนตก พบว มภาพสทอนทางดำนวัฒนธรรมตามคคคความเชอของนรา ดังตอไปน (1) สทอนใหเห็นถึง การกลวถึงเรอราวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ วเมอฝนตกมันทางทคคเหนือทำให้มีน้ำไหลบามาที่เขาพระยากรงจัน แล้วไหลไปยังเขาญาออง (2) สทอนใหเห็นถึง ความประตบใจที่ได้เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติคร้งนั้ เปรยบเปรยวถิงแม้วาจะเดินทางไปที่ไหนก็จะไม่ลีมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ได้พบเห็นในคร้งนั้

1.2.11 ดนตรีนรา ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำท่า เป็นดนตรีประกอบการแสดงรำนราที่เป็นแบบชุดการแสดง ที่เป็นการรำแม่ท่าหลักของนรา สามารถรำได้ทั้งรำเดี่ยวและรำเป็นหมู่คณะ ซึ่งในขณะรำนราผุ้แสดงจะไม่ขับร้องบทนรา จะมุ่งเน้นการชวลีลาท่าทางการรำนราเป็นหลัก รูปแบบในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงรำท่านั้น จะมีจังหวะหน้าทับหลักที่เรยกว่า “จังหวะเพลงโค” โดยจะบรรเลงชุดจังหวะหน้าทับวนไปเรย ๆ พร้อมกับเครอองดนตรีประกอบจังหวะเครอองอื่น ๆ ส่วนแนวทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการรำท่า จะใช้ ปี คียบอร์ต และซอ เล่นดำเนินทำนอง โดยจะคคคเลือกทำนองเพลงที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทวไปมาบรรเลง เช่น เพลงไทยเดิม เพลงลูกท่ง เพลงลูกกรง เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น ที่สามารถนำมาเล่นในจังหวะเพลงโคได้ และจะนำเอาเฉพาะท่อนเพลงที่สำคัญเป็นที่รู้จักของเพลงนั้นๆมาบรรเลง รูปแบบในการบรรเลงก็จะบรรเลงท่อนเพลงดังกล่าววนไปเรย ๆ อย่างน้อย 2 เทยขึ้นไป แล้วค่อยเปลียนทำนองเพลงตามความเหมาะสม ซึ่งมีบทเพลงที่นิยมนำมาบรรเลง ได้แก่ (1) เพลงลูกท่ง เช่น เพลงน้ำตالاไทร เพลงไทยดำรำพัน (2) เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงบุหงาตันหยง (เพลงล่อแงง)

1.2.12 คนตรีโนรา ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำนาค เป็นดนตรีประกอบการแสดงรำโนราที่เป็นแบบชุดการแสดง ที่เป็นการรำต่อเนื่องจากการรำท่าของโนรา สามารถรำได้ทั้งรำเดี่ยวและรำเป็นหมู่คณะ ซึ่งในขณะที่โนราผู้แสดงจะไม่ขับร้องบทโนรา จะมุ่งเน้นการโชว์ลีลาท่าทางการรำทำเอื้องกรายของโนราเป็นหลัก รูปแบบในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงรำนาคนั้น จะมีจังหวะหน้าทับหลักที่เรียกว่า “จังหวะเตงตั่ง หรือ เเทงตั่ง” สำหรับการรำนาคช้า และจังหวะหน้าทับ “จังหวะนาคเร็ว” สำหรับการรำนาคเร็ว โดยจะบรรเลงจังหวะหน้าทับวนไปเรื่อย ๆ พร้อมกับเครื่องดนตรีประกอบจังหวะเครื่องอื่น ๆ ส่วนแนวทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการรำนาคช้า และรำนาคเร็ว จะใช้ ปี่ ศิย์บอร์ด และซอ เล่นดำเนินทำนอง โดยจะคัดเลือกทำนองเพลงที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมาเล่นบรรเลง เช่น เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงพื้นบ้าน เพลงเพื่อชีวิต เป็นต้น ที่สามารถนำมาเล่นในจังหวะเตงตั่ง หรือเเทงตั่ง และจังหวะนาคเร็วได้ โดยจะนำเอาเฉพาะท่อนเพลงที่สำคัญเป็นที่รู้จักของเพลงนั้น ๆ มาบรรเลง รูปแบบในการบรรเลงก็จะบรรเลงท่อนเพลงดังกล่าววนไปเรื่อย ๆ อย่างน้อย 2 เที่ยวขึ้นไป แล้วค่อยเปลี่ยนทำนองเพลงตามความเหมาะสม ซึ่งมีบทเพลงที่นิยมนำมาบรรเลงประกอบการแสดงรำนาคช้า ได้แก่ (1) เพลงไทยเดิม เช่น เพลงลาวเสียงเทียน เพลงค้ำควากินกล้วย (2) เพลงลูกทุ่ง เช่น เพลงเทพธิดาเทวี (ทำนองต้นรากจากเพลงไทยเดิม เพลงคางคกปากสระ) เพลงวอนลมฝากรัก (ทำนองต้นรากจากเพลงอินเดีย) เพลงหงส์ปีกหัก (ทำนองต้นรากจากเพลงไทยเดิม เพลงลาวจ้อย) เพลงรักน้องจิ้งจก เพลงกุหลาบแดง เพลงไทยดำรำพัน (3) เพลงลูกกรุง เช่น เพลงรักปักใจ (ทำนองต้นรากจากเพลงไทยเดิม เพลงจีนไฉยอ) (4) เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงหักคอไอ้เท่ง (เพลงหนังตลก) เพลงบุหงาต้นหยง (เพลงล้อแฉ่ง) เพลงตาสีก็ปัส (เพลงรองเง็ง) ส่วนบทเพลงที่นิยมนำมาบรรเลงประกอบการแสดงรำนาคเร็ว ได้แก่ (1) เพลงไทยเดิม เช่น เพลงค้ำควากินกล้วย (2) เพลงลูกทุ่ง เช่น เพลงเทพธิดาเทวี (ทำนองต้นรากจากเพลงไทยเดิม เพลงคางคกปากสระ) เพลงวอนลมฝากรัก (ทำนองต้นรากจากเพลงอินเดีย) เพลงกุหลาบแดง (3) เพลงลูกกรุง เช่น เพลงรักปักใจ (ทำนองต้นรากจากเพลงไทยเดิม เพลงจีนไฉยอ) (4) เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงหักคอไอ้เท่ง (เพลงหนังตลก) เพลงตาสีก็ปัส (เพลงรองเง็ง)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาโนราจังหวัดตรัง” พบว่า สอดคล้องกับ อุดม หนูทอง (2536 : 240) ที่ได้กล่าวถึงสายตระกูลโนราที่สำคัญของภาคใต้ ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดตรัง ไว้ในหนังสือตำราวัฒนธรรมเรื่องโนรา ซึ่งมีสายโนราแป้น เครื่องงาม สายโนราตั้ง (ตั้งอ่องเซ้ง) และสายโนราเลื่อน ไสนาวปรากฏอยู่ด้วย ซึ่งในปัจจุบันสายโนราแป้น เครื่องงาม มีคณะโนราห์ที่สืบทอดต่อทั้งหมด 2 คณะ ได้แก่ คณะมโนราห์ศรีวรรณะ ศ.แป้นตรัง เป็นคณะที่สืบทอดสายเครือญาติ คณะมโนราห์สอง ทำนองศิลป์ จ.ตรัง ศ.ล่องน้อย เป็นคณะที่สืบทอดสายศิษย์ สายโนราตั้ง (ตั้งอ่องเซ้ง) บิดาของโนราเดิม เมืองตรังปัจจุบันมีคณะมโนราห์ที่สืบทอดต่อทั้งหมด 3 คณะ ได้แก่ คณะมโนราห์สมบูรณ์ เทพศรีศิลป์ ศ.ล่อง เดิมตรัง คณะมโนราห์สิงห์

แก้วณภัสสรณ์ เจริญศิลป์ จ.ตรัง ศ.ศรีจันทร์ สมบูรณ์ คณะมนโรราะห์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบูรณ์ ศรีจันทร์ เป็นคณะที่สืบทอดสายศิษย์ทั้ง 3 คณะ สายโนราห์เลื่อน ไสนาว (โนราห์เลื่อน สังฆรักษ์) ปัจจุบันมีคณะมนโรราะห์ที่สืบทอดต่อทั้งหมด 4 คณะ ได้แก่ คณะมนโรราะห์น้อมสมชัยจุลศิลป์ คณะมนโรราะห์ถาวรรัตนศิลป์ คณะมนโรราะห์ระเปียบสาครศิลป์ เป็นคณะที่สืบทอดสายศิษย์ทั้ง 3 คณะ และคณะมนโรราะห์ประจวบน้อย ศ.น.ป. เป็นคณะที่สืบทอดสายเครือญาติ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีสายตระกูลโนราห์ที่สำคัญของจังหวัดตรังที่ตกสำรวจอีก 3 สาย คณะ ได้แก่ สายโนราห์เฟื่อง จ.ตรัง ปัจจุบันมีคณะมนโรราะห์ที่สืบทอดต่อทั้งหมด 4 คณะ ได้แก่ คณะมนโรราะห์ศรีจันทร์ สนิทน้อย จ.ตรัง (ศ.โนราห์เฟื่อง จ.ตรัง) คณะมนโรราะห์สมบูรณ์ เทพศรีศิลป์ ศ.คล่อง เดิมตรัง คณะมนโรราะห์สิงห์แก้วณภัสสรณ์ เจริญศิลป์ จ.ตรัง ศ.ศรีจันทร์ สมบูรณ์ คณะมนโรราะห์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบูรณ์ ศรีจันทร์ เป็นคณะที่สืบทอดสายศิษย์ทั้ง 4 คณะ สายคณะมนโรราะห์ชุ่ม แก้วเล็ก ที่สืบทอดเชื้อสายโนรามมาจากโนราศรีเงิน หรือ “ขุนศรีทราใจรักดี” หรือ “ขุนธาทุ่งม้าย” ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนโนราในสมัยรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันมีคณะมนโรราะห์ที่สืบทอดต่อทั้งหมด 2 คณะ ได้แก่ คณะมนโรราะห์เจริญศิลป์ พันพิน จ.ตรัง คณะมนโรราะห์ขบ สมจิตรประดิษฐ์ศิลป์ ศ.พ่อแกชุ่ม จ.ตรัง เป็นคณะที่สืบทอดสายเครือญาติ ทั้ง 2 คณะ และสายคณะโนราห์ขึ้น นะสงค์ หรือ โนราห์ขึ้น เสียงทอง ปัจจุบันมีคณะมนโรราะห์ที่สืบทอดต่อเพียง 1 คณะ ได้แก่ คณะมนโรราะห์เปรียมเพลินศิลป์ ศ.ขึ้น เสียงทอง เป็นคณะที่สืบทอดสายศิษย์ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าคณะโนราบางคณะได้สืบทอดเชื้อจากครุโนรามากกว่า 1 สาย ได้แก่ คณะมนโรราะห์สมบูรณ์ เทพศรีศิลป์ ศ.คล่อง เดิมตรัง คณะมนโรราะห์สิงห์แก้วณภัสสรณ์ เจริญศิลป์ จ.ตรัง ศ.ศรีจันทร์ สมบูรณ์ และคณะมนโรราะห์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบูรณ์ ศรีจันทร์ โดยสืบทอดเชื้อสายจากสายโนราห์เฟื่อง จังหวัดตรัง และ สายโนราห์เดิม เมืองตรัง

จากการศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอนโนราในจังหวัดตรัง พบว่า มีความสอดคล้องกับ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 7) ที่ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความขลังของโนราโรงครุ เช่น เชื่อในเรื่องเทพเจ้าและวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ได้แก่ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ความเชื่อในเรื่องพระภูมิเจ้าที่ นอกจากนี้ จากการศึกษพบว่า สายโนราจังหวัดตรัง นอกจากมีความเชื่อในเทพเจ้า พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ความเชื่อในเรื่องพระภูมิเจ้าที่แล้ว ยังมีความเชื่อต่อเทพเทวดาองค์อื่นด้วยเช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ แม่ธรณี พระอินทร์ พระยม พระกาฬ เป็นต้น มีการเคารพนับถือพระพุทธรูปเจ้า และยังนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่นในจังหวัดตรังด้วย

จากการศึกษาทำรำโนรา “ท่าครู” ของโนราจังหวัดตรัง แต่ละสายคณะ พบว่า ทำรำโนรา “ท่าครู” ของแต่ละสายคณะ มีท่ารำบางท่าที่เป็นท่ารำเดียวกัน และมีท่ารำต่างกัน ขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดจากครุโนราแต่ละสาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 1811) ได้กล่าวถึงท่ารำโนราที่เป็นท่าแบบหรือท่าหลักไว้ว่า สำหรับท่ารำของโนราผลจากการสืบค้นมีข้อมูลที่มาลงรอยกัน เนื่องจากว่าต่างครุต่างตำรากัน และสมัยก่อนมีผู้คิดค้นประดิษฐ์ท่ารำเพิ่มเติมอยู่เรื่อย ๆ จึงทำให้ท่ารำโนราที่ต่างสายตระกูลกันและต่างสมัยกันมีความแตกต่างกัน แม้แต่บางที่มีชื่อเรียกท่ารำเหมือนกันแต่ท่ารำก็ต่างกันไป นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า

ท่ารำของโนรานั้น มีทั้งท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลัก และท่ารำที่ตีจากบทโนราที่สืบทอดต่อกันมา การถ่ายทอดภูมิปัญญาการแสดงโนรา จากการศึกษาพบว่า เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบปากต่อปาก ที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” ซึ่งใช้ตัวของครูโนราเองเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกศิษย์

จากการศึกษาเรื่องเครื่องแต่งกายในการแสดงโนรา พบว่า มีการใส่เครื่องแต่งกายตามลำดับสถานภาพตามศักดิ์ในการสืบทอดเชื้อสายโนรา แต่งกายตามบทบาทในการแสดงโนรา และแต่งกายตามตำแหน่งหน้าที่ในคณะ นอกจากนี้ยังพบว่าเครื่องแต่งกายในการแสดงโนราบางชิ้นในปัจจุบันได้ดัดเย็บให้เป็นแบบสำเร็จรูป เพื่อให้สะดวกในการสวมใส่ เช่น ผ้านุ่ง สนับเพลลา หรือกางเกงโนรา และพบว่าการร้อยเครื่องลูกปิดโนราในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนารูปแบบในการร้อยเครื่องลูกปิดโนรา ที่เป็นลวดลายแบบประยุกต์ โดยพัฒนาจากลวดลายเดิม มีการร้อยลูกปิดแบบไล่ระดับโทนสี มีการนำเอาลูกปิดสีเหลืองมุก ลูกปิดคริสตัล มาร้อยเครื่องลูกปิดโนรา ส่วนสีสันทันของชุดเครื่องลูกปิดนั้น สามารถเลือกใช้ได้ตามความต้องการของโนราผู้สวมใส่

จากการศึกษาดนตรีโนราจังหวัดตรัง พบว่า เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงโนราในปัจจุบัน ยังมีการใช้เครื่องดนตรีโนราแบบโบราณดั้งเดิมดั้งสมัยก่อนในการบรรเลงประกอบการแสดงโนรา ได้แก่ กลองโนรา ทับโนรา โหม่ง ฉิ่ง แตร และปี่ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำเอาวัสดุทดแทน มาใช้หุ้มหน้าทับ ทำลั่นปี่ และร้อยชิงหน้าทับให้ตึงเพื่อเร่งเสียง นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำเครื่องดนตรีอื่นๆมาเข้าร่วมบรรเลงประกอบการแสดงโนรา ได้แก่ ซอ และคีย์บอร์ด โดยนำมาเล่นบรรเลงดำเนินทำนองร่วมกับปี่ ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทุกคณะ มีการนำ ฉาบ ฉาบสำหรับกลองชุด คาวเบล และระฆังราว มาเป็นเครื่องดนตรีเสริมในการเล่นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ และเพิ่มจำนวนกลองโนราจากเดิมใช้เพียง 1 ใบ มาเป็น 2 ใบ ในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงโนรา พบว่ามีเพียง 1 คณะที่นำเครื่องดนตรีดังกล่าวมาใช้ คือ คณะมโนราห์เจมส์ เสน่ห์ศิลป์ ศ.สมบุรณ์ ศรีจันทร์ จากการศึกษาการบรรเลงดนตรีและการขับร้องประกอบพิธีกรรมสำหรับเชื้อมโนรา พบว่า มีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางในการเชื้อเชิญให้ครุหมอโนราให้มาประทับทรง ที่โรงโนราเพื่อความเป็นสิริมงคลและพบเจอลูกหลานเชื้อสายโนรา และทำหน้าที่ในการส่งครุหมอเมื่อเสร็จภารกิจในการประทับทรง จากการศึกษาดนตรีโนราที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำท่า พบว่า มีรูปแบบในการบรรเลงที่มีจังหวะหน้าทับหลักที่เรียกว่า “จังหวะเพลงโค” โดยจะบรรเลงชุดจังหวะหน้าทับวนไปเรื่อย ๆ พร้อมกับเครื่องดนตรีประกอบจังหวะเครื่องอื่น ๆ ส่วนแนวทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการรำท่า จะใช้ ปี่ คีย์บอร์ด และซอ เล่นบรรเลงดำเนินทำนอง โดยจะคัดเลือกทำนองเพลงที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมาบรรเลง เช่น เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น การศึกษาดนตรีโนราที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำนาถ พบว่า มีรูปแบบในการบรรเลงดนตรีที่มีจังหวะหน้าทับหลักที่เรียกว่า “จังหวะเตงตุง หรือ เเทงตุง” สำหรับการรำนาถช้า และจังหวะหน้าทับ “จังหวะนาถเร็ว” สำหรับการรำนาถเร็ว โดยจะบรรเลงจังหวะหน้าทับวนไปเรื่อย ๆ พร้อมกับเครื่องดนตรีประกอบจังหวะเครื่องอื่น ๆ ส่วนแนวทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการรำนาถช้า และรำนาถเร็ว จะใช้ ปี่ คีย์บอร์ด และซอ เล่นบรรเลงดำเนินทำนอง โดยจะคัดเลือกทำนองเพลงที่โด่ง

ดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมาเล่นบรรเลง เช่น เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงพื้นบ้าน เพลงเพื่อชีวิต เป็นต้น โดยจะนำเอาเฉพาะท่อนเพลงที่สำคัญเป็นที่รู้จักของเพลงนั้นๆมาบรรเลง รูปแบบในการบรรเลงก็จะบรรเลงท่อนเพลงดังกล่าววนไปเรื่อย ๆ อย่างน้อย 2 เที้ยวขึ้นไป แล้วค่อยเปลี่ยนทำนองเพลงตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดตรัง ควรให้การสนับสนุนและช่วยกันอนุรักษ์ ศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมการแสดงประจำท้องถิ่นอย่างจริงจัง พร้อมทั้งช่วยกันปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ให้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงโนราสายโนราจังหวัดตรัง เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และบริบทที่เกี่ยวข้องกับโนรา สามารถศึกษาในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ได้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดตรัง สามารถนำข้อมูลผลการศึกษานี้ไปใช้ประโยชน์ได้ โดยการจัดทำป้ายนิทรรศการให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ ปลูกฝังจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงโนราสายโนราจังหวัดตรัง เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์. (2547). สมณานามของโนรา. *วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ*. 3 (1), 28-35.
- ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์. (2559). *ศิลปะการแสดง : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระราชูปถัมภ์
- บุษกร บินทสันต์. (2554). *ดนตรีภาคใต้ : ศิลปิน การถ่ายทอดความรู้ พิธีกรรม และความเชื่อ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ รัตนมณี. (2550). โนราโรงครู คณะ “เฉลิมศิลป์” : ภูมิปัญญาการเหยียบเสนา. *วารสารรัฐสมิแลมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. 28 (3). 7
- อุดม หนูทอง. (2536). โนรา. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.